

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Vroege Chinese miniaturen

De ontsluiting van een cultureel fenomeen

de Jong, J.W.M.

Publication date

2020

Document Version

Other version

License

Other

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

de Jong, J. W. M. (2020). *Vroege Chinese miniaturen: De ontsluiting van een cultureel fenomeen*.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Vroege Chinese miniaturen

De ontsluiting van een cultureel fenomeen

J.W.M. (Koos) de Jong

Afbeelding voorkant omslag:

Afb. 5.4.1. Bronzen figuur van een jongleur, Oostelijke Han-periode, H 5,2 cm; priv.coll.

Afbeelding achterkant omslag:

Afb. 2.28 Li Sung (ca. 1190-1230), zijden waaijer met schildering van een marskramer (later gemonteerd als blad van een album), gedateerd 1210, 25,8 x 27,6 cm [uit: tent.cat. MMA, New York 1996, p. 178, Pl. 84].

VROEGE CHINESE MINIATUREN
DE ONTSLUIERING VAN EEN CULTUREEL FENOMEEN

Afb. 4.27 Peuter in een kinderstoel, geglazuurd steengoed (Cizhou-type?), late Tang- of vroege Song-periode, H 2,8 cm; priv.coll.

VROEGE CHINESE MINIATUREN DE ONTSLUIERING VAN EEN CULTUREEL FENOMEEN

ACADEMISCH PROEFSCHRIFT

ter verkrijging van de graad van doctor

aan de Universiteit van Amsterdam

op gezag van de Rector Magnificus

prof. dr. ir. K.I.J. Maex

ten overstaan van een door het College voor Promoties ingestelde commissie,
in het openbaar te verdedigen in de Agnietenkapel

op woensdag 29 januari 2020, te 14:00 uur

door Jacobus Willibrordus Maria de Jong

geboren te Amsterdam

Promotiecommissie:

Promotor: prof. dr. B. Kempers (Universiteit van Amsterdam)
Copromotor: prof. dr. M.F.M. Forrer (Universiteit Leiden)
Overige leden: dr. J. van Campen (Rijksmuseum Amsterdam)
prof. dr. S. Stuurman (Universiteit Utrecht)
prof. dr. L.W.M. Bod (Universiteit van Amsterdam)
prof. dr. R. van der Laarse (Universiteit van Amsterdam)
prof. dr. H. Ronnes (Universiteit van Amsterdam)
prof. dr. A.F.W. Bosman (Universiteit van Amsterdam)

Faculteit der Geesteswetenschappen

Inhoudsopgave

Dankwoord	9
Inleiding	13
Aanleiding	14
Vraagstelling	15
Stand van wetenschap	15
Methodiek	17
Toelichting op begrippen en theorieën	20
1. Wereldwijde verspreiding op de lange termijn	29
China en de wereld in miniatuur	30
Prehistorische miniaturen	30
Griekse en Romeinse miniaturen	33
West-europese miniaturen	37
Miniaturen in de moderne tijd	39
Mondiale interacties	40
Conclusie	42
2. Functies: variëteit en verandering	45
Primaire, secundaire en dubbelfuncties	46
Insignes: onderscheid en machtsvertoon	47
Fetisjen en talismans: macht en magie	48
Sieraad: welstand en uiterlijk vertoon	49
Kledingaccessoires: praktisch nut	50
Grafgiften: benodigdheden voor het hiernamaals	51
Devotionalia: religie en commercie	53
Containers: persoonlijk eigendom en luxe	55
Muziekinstrumenten: ceremonie, waakzaamheid en ontspanning	56
Speelgoed: opvoeding en ontspanning, kinderen en volwassenen	58
' <i>Literati objects</i> ': <i>conversation pieces</i> , verzamelobjecten en statussymbolen	61
Zegels: autoriteit, authenticiteit en communicatie	64
Conclusie	66
3. Materialen en technieken: productie en afzet	71
Intrinsieke, economische en sociale waarde, mondialisering	72
Jade: kostbaarheid en distinctie	72
Bergkristal, git, turkoois, agaat en andere steensoorten: als substituut voor jade of vanwege bijzondere eigenschappen	82

Brons en messing: van unicaat tot serieproductie	85
IJzer, lood en tin: wapens en gereedschap, levensverlengende eigenschappen	89
Goud en zilver: belegging en betaalmiddel	89
Keramik: bereikbaar voor iedereen	91
Glas en email cloisonné: 'barbaarse' luxe	98
Hout: gewoon en vergankelijk	100
Ivoor, andere tanden, been: van kostbaar tot goedkoop, het oudste schrift	100
Lakwerk: exotisch luxeartikel	101
Overige exotische materialen: luxeartikelen en als medicijn	102
Conclusie	104
4. Voorstellingen en betekenissen	109
Repertoire	110
Goddelijke, mythische en legendarische figuren	111
Religieuze objecten en symbolen	116
Mensen: gender, levensfasen, klassen en beroepen	116
Hoofd, kop en masker: van sacraal voorwerp tot karikatuur	120
Werkelijk bestaande dieren	121
Mythische dieren	132
Landschap	134
Bomen, planten en bloemen	135
Vruchten en andere etenswaren	135
Architectuur	135
Voertuigen	136
Wapentuig, gereedschap en meubilair	137
Vaatwerk	138
Kleding, schoeisel en toiletgerei	139
Muziekinstrumenten en speelstukken	140
Conclusie	141
5. Miniaturen in hun directe literaire en culturele context	145
Bijzondere functies en voorstellingen	146
Fluitjes en karikaturen	146
Chinese gordelknoppen en Japanse <i>netsukes</i>	150
Luxe voorwerpen: klein maar fijn	152
Artiesten: vreemd volk	155
Leeuwen: een uitheemse diersoort	157
<i>Cong</i> : teken van hoogwaardigheid?	159
Bergen en wolken: de wereld bij de hand	162
Moeders en kinderen met opzettelijk afgebroken hoofden	165
Figuratief beschilderde Cizhou-miniaturen	167

Realistische twee- en driedimensionale voorstellingen	169
Conclusie	173
6. Miniaturen in hun brede context	177
Historische ontwikkelingen in relatie tot productie en gebruik van miniaturen	178
De eerste nederzettingen	179
Ontwikkeling van een feodale maatschappij en vestiging van koninkrijken.	181
Consolidatie van de feodale maatschappij en vestiging van het keizerrijk	186
Verstoring van de eenheid: het keizerrijk in verval	188
Toppunt van feodale macht: China's 'Gouden Eeuw'	190
Toenemende urbanisatie en kennis	193
Vreemde overheersing door militaire overmacht	197
Opkomst van de middenstand en de macht van de commercie	199
Conclusie	202
7. Musealisering: collectievorming, documentatie en presentatie	207
Musealisering in China, het Midden-Oosten, Europa en Amerika	208
Opkomst en invloed van sinologie	209
Verzamelpraktijken	210
Cultureel erfgoed: regulering van de handel en museale gedragscodes	210
Documentatie en onderzoek	211
Vroege verzamelaars en museumcollecties	213
Latere verzamelaars en museumcollecties	217
Belang van een <i>pedigree</i>	218
Presentatie: vaak een probleem	218
Naar nieuwe manieren van presenteren	220
Conclusie	222
Samenvatting dissertatie Vroege Chinese miniaturen – De ontsluiting van een cultureel fenomeen	225
Tijdtafel	243
Bibliografie	245
Fotobijschriften	267
Fotoverantwoording	290
Noten	291
Summary dissertation Early Chinese Miniatures – Disclosure of a Cultural Phenomenon	333
Bijlage 1: Schematisch overzicht bestudeerde collecties	347
Bijlage 2: Iconografische tabellen 1-20 / totalisering	349

Colofon

© J.W.M. (Koos) de Jong

Auteur: J.W.M. (Koos) de Jong

Grafische vormgeving: Fenna Schaap

Druk: ProefschriftMaken.nl

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige ander manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced or transmitted in any form or by any means, electronic or mechanical, including photocopying, recording, or any information storage and retrieval system, without permission in writing from the author.

ISBN: 9789463806183

Dankwoord

Mijn onderzoek naar vroege Chinese miniatures en de dissertatie waartoe dit onderzoek uiteindelijk heeft geleid zouden nooit tot een goed einde zijn gebracht zonder de daadwerkelijke hulp en adviezen van een groot aantal mensen.

Allereerst gaat mijn dank uit naar mijn promotor prof. dr. Bram Kempers, hoogleraar in de sociologie van de kunst aan de Universiteit van Amsterdam. Niet alleen durfde hij, waar anderen het lieten afweten, het aan om mij, als buitenpromovendus, te begeleiden bij een bepaald niet alledaags onderwerp, maar hij gaf er tevens van meet af aan blijk van vertrouwen te hebben in de goede afloop. Ik heb er een eer in gesteld zijn vertrouwen niet te beschamen. Hij moedigde mij tevens aan om mijn museale ervaring bij het onderzoek te betrekken. Bijzonder dankbaar ben ik hem voor de vaardige wijze waarop hij mij langs vele academische klippen heeft weten te loodsen. Het juiste taalgebruik en de heldere structuur zijn dan ook vooral aan hem te danken. Tevens ben ik veel dank verschuldigd aan prof. dr. Matthi Forrer, emeritus-hoogleraar in de materiële cultuur van het pre-moderne Japan aan de Universiteit Leiden en oud-conservator van het Rijksmuseum voor Volkenkunde, eveneens in Leiden. Hoewel zijn rol als copromotor pas betrekkelijk laat tot stand kwam, heb ik dankbaar gebruik gemaakt van zijn kennis en ervaring zowel ten aanzien van het onderzoeksgebied als op museaal terrein.

Voorts dank ik prof. dr. Christiaan Jörg, emeritus-hoogleraar in Oost-West relaties in de toegepaste kunsten aan de Universiteit Leiden en oud-conservator van het Groninger Museum, en dr. Jan van Campen, conservator Chinese exportkunst bij het Rijksmuseum in Amsterdam, voor hun kritische opmerkingen in een vroeg stadium van het onderzoek ten aanzien van de gevolgde methodiek. Een noodzakelijke verdere aanscherping van mijn definitie van vroege Chinese miniatures was daarvan het directe gevolg.

Prof. dr. Wilfried van Damme, buitengewoon hoogleraar in de sociale en culturele antropologie aan de Universiteit van Tilburg en universitair docent aan de Universiteit Leiden, ben ik dank verschuldigd voor zijn suggestie mijn betoog in te leiden met een hoofdstuk gewijd aan de relatie tussen Chinese en andere miniatures. Een vergelijkbaar voordeel heb ik gedaan met de suggestie van prof. dr. Klaas Ruitenbeek, directeur van het Museum für Asiatische Kunst in Berlijn, om mijn theoretische betoog concreter te maken door het inlassen van een hoofdstuk gewijd aan tien exemplarische miniatures. Dat geldt ook voor het advies van dr. Mirjam Hoijtink, universitair docent in de Europese culturele geschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam, om het hoofdstuk gewijd aan de musealisering van vroege Chinese miniatures te actualiseren.

De navolgende kunsthistorici ben ik dankbaar voor het controleren van de literatuurlijst op eventuele hiaten in de Chinese academische publicaties: dr. Ching-Ling Wang, conservator Chinese kunst, Rijksmuseum in Amsterdam, prof. dr. Peter Lam, hoogleraar aan de Chinese University of Hong Kong en oud-directeur van het Art Museum of the University of Hong Kong en dr. Clarence Eng, als research associate verbonden aan het Department of History of Art and Archeology, van de School of Arts in Londen.

Het viel niet altijd mee om toegang te krijgen tot de openbare collecties die van betekenis waren voor mijn onderzoek. Des te erkentelijker ben ik de museumconservatoren die daaraan hun volle medewerking hebben verleend: dr. J. Keith Wilson, verbonden aan de Sackler Gallery in Washington D.C., voornoemde dr. Jan van Campen en dr. Ching-Ling Wang, beide werkzaam op de afdeling Aziatische kunst van het Rijksmuseum in Amsterdam, en dr. Eva Ströber, tot voor kort als conservator verbonden aan het Keramiekmuseum Princessehof in Leeuwarden. Een vergelijkbare gastvrijheid werd mij gegund door een aantal verzamelaars van vroege Chinese miniaturen, te weten: Xia de Wu in Beijing, Francis Li in Hongkong en John Rochman in Londen.

Van onschatbare waarde waren ook de adviezen van Mr. Sezen Kapan inzake het legale gebruik van beeldmateriaal. Als zelfstandig specialist op het gebied van beeld- en auteursrecht o.a. werkzaam in de erfgoedsector, wees zij mij op het bestaan van een universeel citaatrecht en wist zij mij net op tijd te behoeden voor veel onnodig werk.

Tenslotte wil ik mijn dank betuigen aan mijn oud-collega dr. Fransje Kuyvenhoven, conservator / onderzoeker afdeling Kunstcollectie van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed te Amersfoort die, toen ik de wanhoop nabij was voor wat betreft het vinden van een geschikte promotor, mij – voortvarend als zij is – direct voorstelde aan Bram Kempers. Zo die er is, verdient zij een plaats in de hemel. Dat geldt eveneens voor mijn echtgenote Ingeborg de Roode. Behept met een meer dan normale dosis loyaliteit, doorzettingsvermogen en nauwgezetheid heeft zij mij behoed voor veel onvolkomenheden en mij in alle opzichten gesteund.